

Yttrande

Datum 2024-11-19

Klassificering 1.5.2

Dnr RAÄ-2024-2326

Ert datum 2024-08-22

Ert dnr KN2024/01642

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för
landskapsutveckling

Remiss Promemorian Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet bedömer att förslagets konsekvenser får relativt liten positiv betydelse för bevarande av mindre kraftverk som utgör värdefulla kulturmiljöer. Länsstyrelserna bör ges i uppdrag att följa upp konsekvenserna av förslagen. Det är väsentligt att normsättningsarbetet avseende allmänintresset kulturmiljö genomförs.

Riksantikvarieämbetet har inga synpunkter på merparten av förslagen. Några behöver dock förtydligas för att klargöra den avsedda tillämpningen.

Synpunkter

Vissa ändringar kan uppfattas vara mer förtydliganden medan andra innebär reella förändringar som dock är svårtolkade vad gäller deras betydelse för att underlätta normsättning och omprövning. Riksantikvarieämbetet har inga synpunkter på merparten av förslagen. Några behöver dock förtydligas för att klargöra den avsedda tillämpningen, vilket kommenteras nedan.

Avsnitt 5 En väsentligt ändrad fysisk karaktär

Promemorians förslag till ändring av vattenförvaltningsförordningens klassificering av kraftigt modifierat vatten (KMV) innebär att det ska räcka att två av tre hydromorfologiska kvalitetsfaktorer är påverkade av verksamheten för att kunna klassificeras som KMV för energiintresset. Det kan indirekt få positiv betydelse för bevarande av kulturmiljöer. Nuvarande regelverk kräver att alla kvalitetsfaktorerna är väsentligt ändrade jämfört med naturliga förhållanden. Riksantikvarieämbetet konstaterar att förslaget avviker från Havs- och vattenmyndighetens vägledning om hur vattendirektivet ska tolkas.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att detta förslag innebär särslagstiftning; att olika regelverk kommer att gälla för elvattenkraftens dammar och påverkan på miljön m.m. jämfört med dammar och vattenanläggningar som inte producerar el, t.ex. kvarnar som drivs med vattenhjul. Således kommer det fortsatt att vara svårare att

Riksantikvarieämbetet

Box 1114
621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

förklara KMV för många vattenförekomster där det finns värdefulla kulturmiljöer och andra samhällsintressen som exempelvis urban bebyggelse vid vatten, jordbrukets markavvattnings med flera.

Avsnitt 6 Betydande negativ påverkan på kraftproduktionen

Vid bedömning av de miljöförbättrande åtgärdernas påverkan på energiproduktionen ska de s.k. HARO-värdena (huvudavrinningsområdesvisa riktvärden för produktionsförlust av vattenkraftsel) vägas in enligt promemorians förslag. Överstigs HARO-värdena kan det motivera KMV för energiintresset. Detta kan eventuellt vara till fördel också för kulturmiljöintresset. Det är ofrånkomligt att energiförlusten relativt sett blir större i de mindre kraftverken.

Avsnitt 7 Fastställandet av god ekologisk potential

Riksantikvarieämbetet konstaterar också att promemorians förslag om kraftverk som kan lagra vatten är otydliga då det angivna förhållandet skulle kunna tolkas som att det endast omfattar reglering enligt gällande tillstånd (dvs. enligt 11 kap. 5 § miljöbalken). Det skulle även kunna tolkas som faktisk reglering under en viss tidsperiod eller rent generellt för vattenanläggningar där det finns möjlighet att påverka vattennivån så att ström skulle kunna levereras/balanseras etc. anpassat efter efterfrågan. Begreppet lagring av vatten behöver förtydligas. Hur detta tolkas kan få betydelse för normsättningen och påverka viljan att ompröva i stället för att välja utrivning, framför allt för de mindre kraftverken.

Avsnitt 14.7 Konsekvenser för miljön

Många värdefulla kulturmiljöer kommer att påverkas av omprövningarna. Det föreslås inga ändringar i promemorian som specifikt syftar till att stärka kulturmiljö. Promemorians förslag till ändringar kan dock komma att vara indirekt positiva för kulturmiljö på så sätt att anläggningsägare ibland kan komma att ansöka om omprövning i stället för utrivning. I promemorian i avsnitt 14 om konsekvenser anges förhoppningar om bevarade kulturmiljöer och kulturmiljöer som värnas. Riksantikvarieämbetets bedömning är att förslagen endast i mindre omfattning kommer att medföra detta.

Eftersom det är svårt att bedöma konsekvenserna av promemorians förslag behöver effekterna följas upp relativt omgående, inte minst för kulturmiljö. Ett sådant uppdrag till länsstyrelserna bör följa direkt efter i tiden om förslagen genomförs.

Övriga synpunkter

Hittills har relativt få vattenförekomster bedömts om de utgör KMV med avseende på kulturmiljöintresset. Havs- och vattenmyndigheten har i samverkan med Riksantikvarieämbetet tagit fram en *Vägledning för bedömning av kulturmiljö vid kraftigt modifierat vatten (KMV)*. Det återstår enligt Riksantikvarieämbetet ett omfattande arbete med att klassificera vattenförekomster korrekt, och även justera normsättningen inte minst med avseende på vattenanläggningar som är kulturmiljöer, anläggningar som behöver få rimliga moderna miljövillkor för att kunna fortsätta drivas.

Promemorian är inriktad på elvattenkraften. Riksantikvarieämbetet vill i detta sammanhang uppmärksamma att problemet kvarstår att många museala anläggningar som inte har elkraftproduktion möts av samma krav på miljöåtgärder som tidigare och saknar i många fall finansiering, då de inte kommer i åtnjutande av finansiering från Vattenkraftens miljöfond.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av utredaren Cissela Génétay. Även vikarierande överantikvarien Eric Fugeläng, avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa, chefsjuristen Maria Westergren, verksjuristen Nils Åberg och utredaren Håkan Slotte har varit med om den slutliga handläggningen. Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor: Länk till Havs- och vattenmyndighetens *Vägledning för bedömning av kulturmiljö vid kraftigt modifierat vatten (KMV)*, <https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/rapporter-och-andra-publikationer/publikationer/2024-01-15-vagledning-for-bedomning-av-kulturmiljo-vid-kraftigt-modifierat-vatten-kmv.html>

Kopia till: kn.nm@regeringskansliet.se
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se